

Mihail Jora

SONATA
PENTRU VIOLĂ ȘI PIAN
op. 32 (1951)

Ediție de
GINETTA BĂNICĂ (violă)
dr. ILINCA DUMITRESCU (pian)

2026

Mihail Jora

desen de Theodor Pallady

(1871-1956)

(colecția Ion Dumitrescu)

SONATA pentru violă și pian în sol minor, op. 32

Sonata pentru violă și pian opus 32 (1951) în sol minor ne descoperă un nou aspect al creației compozitorului Mihail Jora, acela al ideilor puternic potențate ce duc spre structurări melodice îndrăznețe, cât și al comentariului larg între două instrumente, ceea ce creează un cadru amplu de desfășurare a conținutului expresiv.

Partea I - tema întâi: a) antecedentul (măs. 1-2 etc.) și b) consecventul (măs. 5-6 etc.).

Tema întâi e continuată în modul cel mai liber, păstrând ritmica și sensul frazei după principiul structural de dezvoltare „liberă în variații”, tip de structură frecvent întâlnit în operele de mare forță expresivă. Tocmai această structură bazată pe variante dă o deosebită plasticitate ideii muzicale.

Tema secundă are ceva din noblețea ideilor mari, generoase (măs. 27-29 etc.). Armonia, perfect integrată și sensibilă la toate variațiile melodice, este extrem de activă, astfel încât n-am putea vorbi despre o melodie și un acompaniament armonic, ci despre două planuri care se găsesc într-o interacțiune dialectică, bineînțeles în acest raport melodia păstrându-și rolul conducător. Observăm un moment din dezvoltare în care armoniile sunt puternic reliefate. Înlănțuirea lor este de o factură cu totul personală (măs. 54 etc.).

Ritmul specific consecventului primei teme antrenează sfârșitul dezvoltării într-un obsedant iureș, care coincide cu punctul culminant al lucrării. Resursele expresive ale instrumentului sunt pe deplin puse în valoare, atât în pasaje de virtuoziție, cât și în frazele lirice cantabile, într-un ambitus extrem de întins.

În *coda*, elementele nervos încheștate ale reexpoziției se sublimează într-o pagină calmă, liniștită, în care pianul, iar apoi viola își desfășoară o scurtă cadență, ca un comentariu la întreaga acțiune anterioară. Sfârșitul se impune luminos în *Sol major*, ștergând atmosfera lui *sol minor*.

Partea a II-a, puternic interiorizată, pune în valoare resursele poetice, meditative ale violei. Curba lentă și odihnitoare a primei teme, de o liniște gravă, ne introduce în atmosfera vibrațiilor adânci, lăuntrice (măs. 1-4).

Tema a doua, care după încă o revenire a primei teme va forma și *coda*, contrastează prin conținutul expresiv diferit. E frumos realizată expunerea ideii prin conlucrarea pianului și a violei (măs. 17-20 etc.).

Partea a III-a. Sonata pentru violă și pian se încheie într-o atmosferă de vioiciune și entuziasm, plină de neprevăzut. *Tema* izbucnește într-o ritmică pregnantă de esență folclorică (măs. 1-6 etc.).

Un moment remarcabil, de mare plasticitate și măiestrie, îl constituie dezvoltarea acestui final (rondo-sonată) în care se confruntă cele două teme.

Cu această lucrare se definește și mai mult caracterul personal al scriiturii compozitorului.

dr. CARMEN PETRA-BASACOPOL

(fragment din studiul *Însemnări despre creația instrumentală a lui Mihail Jora* de Carmen Petra-Basacopol, în: *Muzica*, București, nr. 8, 1961, pp. 5-12.)

Repere bibliografice:

Petra-Basacopol, Carmen, *L'Originalité de la musique roumaine à travers les œuvres de chambre et de scène d'Enesco, Jora et Constantinesco*, Ed. Muzicală, București, 1979.

Petra-Basacopol, Carmen, *L'Originalité de la musique roumaine à travers les œuvres de chambre et de scène d'Enesco, Jora et Constantinesco*, Ed. Grafoart, București, 2022.

Petra-Basacopol, Carmen, *Originalitatea muzicii românești în lucrările camerale și de scenă ale lui Enescu, Jora și Constantinescu*, trad. de Cristina-Nicoleta Șoitu, Ed. Media Musica, Cluj-Napoca, 2022.

*

(...) Fenomenele se petrec la cumpăna dintre curentele neoclasice și neoromantice, în preajma conștientizării cuceririlor înfăptuite *în caracter popular românesc*. Mentalitățile se ating și se despart în acest climat european în care se oglindesc înșiși sorții modernei arte a sunetelor.

De aici decurge, peste ani, elementaritatea discursului muzical din *Sonata pentru violă și pian, opus 32*, precum și din *Sonata pentru vioară și pian, opus 46*. Tot acest sens îl descriu particularitățile evenimentelor motivice divergente, colțuroase adesea și diferențiate sonor, distribuite și desfășurate pe planuri suprapuse și variat reluate în registre timbrale minuțios departajate. Ca și în *Sonata pentru pian, opus 21* (1942) sau în *Sonatina pentru pian, opus 44* (1961), înclinația către rapsodic este contracarată prin polarizări în imperiul arhitectonicului. Pe de altă parte, elementaritatea muzicii ține, mai întâi în *Sonata pentru violă și pian*, apoi în *Sonata pentru vioară și pian*, de condiția înnoirii melosului în ethos, de alegerea unui nou model de trecere de la o stare la o mișcare, de la sentiment la idee. Modernitatea clasicizată pe traiectoriile concepției muzicale se cristalizează odată cu echilibrarea unei gândiri armonice libere în câmpul posibilităților imanente unui modalism de natură cromatică. (...)

WILHELM GEORG BERGER

(fragment din studiul *Dimensiuni camerale în creația lui Mihai Jora* de Wilhelm Georg Berger, în: volumul „*Mihail Jora - Studii și Documente – I*”, ediție îngrijită, note și comentarii de Ilinca Dumitrescu, Ed. Muzicală a UCMR, București, 1995, pp. 205-208.)

*

(...) *Sonata pentru violă și pian op. 32*, compusă în anul 1951, avea drept model, potrivit mărturisirii autorului, sonata pentru același duo a lui Johannes Brahms. Era menită să îmbogățească repertoriul cameral românesc al acestui minunat instrument. *Allegro moderato*, prima mișcare, pune în evidență resursele violei ca instrument solist. Partea a doua, *Andante teneramente con espressione*, aprofundează latura meditativă, lirică, în caracter românesc, pentru ca ultima parte, *Allegro risoluto*, să cuprindă ascultătorul în iureșul confruntării dintre cele două teme contrastante. Sonata este considerată o capodoperă a repertoriului cameral dedicat acestui instrument. (...)

LAVINIA COMAN

(fragment din studiul *Mihail Jora, erou de război și cititor al școlii muzicale românești* de Lavinia Coman, în: „*Muzică*”, București, nr. 8, 2021, rubrica „Portrete”, pp. 50-73.)

*

FILE DE CORESPONDENȚĂ

LORY și ERNST WALLFISCH către MIHAIL JORA¹

9 mai 1957

Scumpe Maestre,

Avem bucuria să vă aducem la cunoștință programarea *Sonatei*² Dumneavoastră în cadrul *Festivalului din Veneția*³. A fost o propunere pe care am făcut-o îndată ce am primit notele, dar despre care n-am îndrăznit să vă scriem, neștiind dacă se va accepta... Ieri, însă, am fost înștiințați că suntem invitați să participăm pentru prima oară la acest însemnat festival de muzică contemporană, acordându-ni-se jumătatea unui concert, pentru a executa Sonata Dumneavoastră și încă o piesă modernă. Concertul va avea loc în 13 septembrie. Cât de fericiți am fi să-l puteți asculta!...

În legătură cu această programare (și, de altfel, și pentru ocazii viitoare), trebuie acum să vă rugăm a ne trimite o *notiță biografică*, precum și menționarea execuțiilor anterioare ale *Sonatei* (data și locul).

Noi v-am scris de curând, punându-vă din nou câteva întrebări, dar n-am avut răbdare să așteptăm răspunsul Dumneavoastră, căci am dorit să vă comunicăm buna știre fără întârziere.

Acum lucrăm la *Sonată* cu dublu elan și sperăm să reușim a reda varietatea bogatului său conținut...

Rugându-vă să primiți gândurile noastre cele mai bune, vă salutăm cu toată căldura și recunoștința.

LORY și ERNST WALLFISCH

Klagenfurt, 19 septembrie 1957

Scumpe Maestre,

Concertul la Veneția⁴ ne-a rezervat o dublă emoție: după bucuria în fața recepției călduroase a publicului, nu mică ne-a fost uimirea să fim întâmpinați, după concert, de o rudă a Dumneavoastră! Probabil că, între timp, ați primit programul iscălit împreună cu Domnul Ciuntu⁵. Dânsul a venit la concert văzând numele Dumneavoastră pe afiș, iar la sfârșit a căutat să ne vorbească, adresându-ni-se în limba italiană!... Vă închipuiți emoția noastră aflând cine este Dânsul, și imediat bucuria de a ne putea înțelege în românește!... Am petrecut împreună restul serii, până ce orologiul din Piața San Marco a bătut 12, povestindu-ne reciproc reminiscențe... greu de descris sentimentul cu care ne-am despărțit!

Acum trebuie să vă mai spunem cât ne-am bucurat să vă cântăm *Sonata* și să constatăm și bucuria cu care a primit-o publicul. Nu avem încă în mână nici o dare de seamă, dar au fost critici de pretutindeni și sperăm să vă putem trimite în curând câte ceva din ce s-a scris. Concertul a fost înregistrat pe bandă, de către Radiodifuziunea italiană, pe care am rugat-o să ne înștiințeze despre data retransmiterii, în speranța ca noi, la rândul nostru, să vă putem înștiința pe Dumneavoastră. Căci ne-ar interesa foarte mult – și ne-ar fi foarte util – să putem avea observațiile Dumneavoastră cu privire la execuția *Sonatei*. Astăzi, de altfel, vă putem anunța o *a doua* înregistrare: tot pe bandă, pentru stația de Radio Klagenfurt (Österreichische Rundfunk). Și aci am rugat să ni se comunice data retransmiterii – care nu va fi însă înainte de luna decembrie, ni s-a spus. Bineînțeles că noi vă vom înștiința, îndată ce aflăm că *Sonata* se va transmite – fie din Italia, fie din Austria –, în speranța că o veți putea eventual auzi. De fapt noi am „ascultat-o” pentru prima oară azi după-amiază (după ce am terminat înregistrarea aci la Radio), cerând să ni se cante banda. Am fost și mai mult încântați de frumusețea *Sonatei*, pe care de altfel și directorul muzical de aci a apreciat-o cu tot entuziasmul.

Sperăm să avem de acum încolo ocazii nenumărate de a o cânta, căci de abia acum *începem* să simțim că „face parte din noi” și că o putem cânta mai bine și mai frumos... Cât de fericiți suntem când putem beneficia pentru o execuție viitoare de experiența celei precedente, reînnoindu-ne curajul și elanul!...

Ne gândim la Dumneavoastră cu toată recunoștința și vă îmbrățișăm cu tot devotamentul,

LORY și ERNST WALLFISCH

— manuscrite în cerneală (în arhiva dr. Ilinca Dumitrescu).

NOTE:

¹ Aceste pagini fac parte dintr-un set de șase scrisori trimise de către soții Wallfisch lui Mihail Jora, în 1957.

Ernst Wallfisch (1920—1979): violist de reputație internațională. Și-a făcut studiile la Academia Regală de Muzică din București, sub îndrumarea profesorilor Cecilia Nițulescu-Lupu și Mihail Jora. Debutază la 18 ani, este încurajat de către George Enescu. În 1944 se căsătorește cu Lory Feldstein și în 1946 emigrează în S.U.A. Ca solist, în duo împreună cu soția sa, ca profesor, dobândește prestigioase succese, de-a lungul unei frumoase cariere.

Lory Wallfisch (1922-2011): pianistă, profesoară la „Smith College” din Northampton, Massachusetts (S.U.A.). Și-a făcut studiile la Academia Regală de Muzică din București, sub îndrumarea profesoarei Florica Musicescu. În afara activității sale în renumitul „Duo Wallfisch”, a mai apărut și ca solistă sau împreună cu alți instrumentiști, având de asemenea și o prestigioasă carieră pedagogică. Este unul din membrii fondatori ai Societății „George Enescu” din Statele Unite.

² *Sonata pentru violă și pian* op. 32 (1951), tipărită la București (ESPLA) în 1956.

³ *Bienala de la Veneția*, al XX-lea Festival Internațional de Muzică Contemporană — 1957.

⁴ Programul concertului a mai cuprins, pe lângă *Sonata* lui Mihail Jora, *Sonata pentru violă și pian* de Jacques de Menasce (compozitor american, 1905-1960), lieduri de Alban Berg, Arnold Schönberg, Rolf Liebermann și André Jolivet. Interpreți: „Duo Wallfisch”, baritonul Heinz Rehfuss și pianistul Riccardo Castagnone.

⁵ Văr al lui Mihail Jora.

(fragment din volumul „*Mihail Jora - Studii și Documente – I*”, ediție îngrijită, note și comentarii de Ilinca Dumitrescu, Ed. Muzicală a UCMR, București, 1995.)

SONATA

pentru Violă și Pian

I

Mihail Jora

Op. 32 (1951)

Allegro moderato ♩ = 112

Violă

Pian

3

5

p *mf* *p*

p *mf* *mp*

mp *mf*

II

Andante teneramente con espressione ♩ = 63

III

Allegro risoluto ♩ = 116

This musical score is for a piano piece, measures 1 through 13. It is written in 3/4 time and features a key signature of one flat (B-flat). The tempo is marked 'Allegro risoluto' with a metronome marking of 116 beats per minute. The score is divided into four systems, each containing a single melodic line and a piano accompaniment. The piano part is marked with a forte 'f' dynamic. The melodic line includes various ornaments, such as mordents and grace notes, and is often accented. The piano accompaniment consists of flowing sixteenth-note patterns in the right hand and steady eighth-note patterns in the left hand. The piece concludes with a double bar line at measure 13.

ff deciso

f deciso

cresc.

ff